

Αρχαιοελληνική πόλις και χριστιανισμός. Πολιτική φιλοσοφία και θρησκεία στον

πρώιμο Hegel.

Κοσμάς Ρασπίτσος, Δρ. Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου, Freiburg im Breisgau
Πανεπιστήμιο Αθηνών
kosmasraspitsos@gmail.com

Αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης είναι η σύμπλεξη πολιτικής φιλοσοφίας και θεολογίας/θρησκειολογίας στον Γερμανό φιλόσοφο G.W.F. Hegel, όπως αυτή εντοπίζεται σε μία ομάδα από τα λιγότερο γνωστά του πρώιμα αποσπάσματα με θέμα την σύγκριση του χριστιανισμού προς τη θρησκευτικότητα της αρχαίας ελληνικής πόλεως (G.W.F. Hegel, *Frühe Schriften*, Suhrkamp, Frankfurt a.M. 1994).

Τα πρώιμα αυτά κείμενα του περιώνυμου Γερμανού φιλοσόφου συνιστούν μία διεισδυτική φιλοσοφική διαύγαση του ιστορικού και πολιτισμικού χαρακτήρα του φαινομένου της θρησκείας, με βασικό παράδειγμα τον χριστιανισμό, και αναδεικνύουν ως κεντρικό τους μοτίβο τον πολιτικό – κοινοτικό χαρακτήρα της θρησκείας. Η πολιτική-κοινοτική λειτουργία του θρησκευτικού είναι αυτό που κεντρίζει το ενθουσιώδες ενδιαφέρον του νεαρού θιασώτη των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης, του Διαφωτισμού και της φιλοσοφίας του Immanuel Kant και του Jean-Jacques Rousseau. Η έννοια της κοινότητας και η θρησκεία ως αρμός και συνεκτική δύναμή της συνιστούν και την αφετηρία για τη σύγκριση μεταξύ χριστιανισμού και θρησκευτικότητας στην αρχαία ελληνική πόλιν. Ο δημόσιος ρόλος των θρησκευτικών εορτών στην αρχαία πόλιν και η κατεξοχήν πολιτική τους λειτουργία αντιπαρατίθεται με τον κατά Hegel ιδιωτικό χαρακτήρα του Χριστιανισμού και εναρμονίζοντας το έλλογο στοιχείο στον άνθρωπο με τις αισθήσεις κατακτά το ιδεώδες μία ηθικής και πολιτικής κοινότητας που εδραιώνεται στον ανθρώπινο λόγο και την ελευθερία.

Τα εν λόγω αποσπάσματα, αλλά και οι φιλοσοφικές, θρησκειολογικές και πολιτικές αντιλήψεις του Έγγελου πριν την εποχή της «Φαινομενολογίας του Πνεύματος» εντάσσονται σε μία γενικότερη φιλοσοφική διερεύνηση της αρχαίας ελληνικής πόλεως, η οποία υπερβαίνει τα όρια ενός ιστορικού-ερμηνευτικού εγχειρήματος και θα μπορούσε κάλλιστα να ισχυριστεί κανείς ότι αποτελεί μία αυτόνομη και πρωτογενή φιλοσοφική κατηγορία με βασικό στόχο την αναζήτηση ενός εναλλακτικού φιλοσοφικού-πολιτικού και ανθρωπολογικού παραδείγματος. Ο τρόπος δηλαδή, με τον οποίο ερμηνεύτηκε και ενίοτε κατασκευάστηκε το αρχαιοελληνικό παρελθόν στη φιλοσοφική σκέψη, μπορεί να διαβαστεί αντίστροφα ως αντικαθρέφτισμα μίας φιλοσοφικής κριτικής σε κεντρικά προτάγματα της νεωτερικότητας. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο καθίσταται εφικτή και μία διαφορετική, πέρα από τα καθιερωμένα, ανάγνωση του κλασικιστικού γερμανικού-ευρωπαϊκού ιδεώδους περί της αρχαίας Ελλάδας. Ο νεαρός Hegel συνιστά τη γόνιμη αφετηρία μίας φιλοσοφικής εξέλιξης που ανανεώνει-μεταμορφώνει την γραμμή Winckelmann, Goethe, Schiller, εμπλουτίζεται και διαφοροποιείται στη «φιλοσοφική ποίηση» του Friedrich Hölderlin, κορυφώνεται εικονοκλαστικά στον Friedrich Nietzsche και εξακολουθεί ακόμη και στον εικοστό αιώνα, βρίσκοντας ολοκληρωμένη φιλοσοφική έκφραση στο έργο του Martin Heidegger.

Εν κατακλείδι δεν θα ήταν υπερβολή να τονίσουμε ότι με αυτά τα δεδομένα διαφαίνεται εδώ και ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ελληνική έρευνα, καθώς ένα ελάχιστα μελετημένο τμήμα φιλοσοφικού περιεχομένου προστίθεται στο ψηφιδωτό του γερμανικού-ευρωπαϊκού ιδεώδους περί της αρχαίας Ελλάδας συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην αρτιότερη κατανόηση των συμφραζομένων, εντός των οποίων αρθρώνεται η νεοελληνική εθνική, πολιτιστική, αλλά και πολιτική ταυτότητα, καθώς και ο τρόπος, με τον οποίο αντιλαμβάνεται κυρίως η δυτική Ευρώπη την νεώτερη Ελλάδα.